

УДК 338.64

Чуркіна І.Є.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, грошового обігу та кредиту
Одеського інституту фінансів

Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі

УЗГОДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ З ВИМОГАМИ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУЦІЙ: ПОЗИТИВНІ ТА СУПЕРЕЧЛИВІ НАСЛІДКИ

NATIONAL RECONCILIATION OF BUDGET POLICY WITH INTERNATIONAL FINANCIAL INSTITUTIONS: THE POSITIVE AND CONTRADICTORY CONSEQUENCES

АНОТАЦІЯ

У статті представлено аналіз інституційних засад кредитування України міжнародними фінансовими інституціями. Визначено основні напрями співпраці України з Міжнародним валютним фондом, групою Світового банку. Досліджено позитивні та негативні наслідки співробітництва України з міжнародними фінансовими інституціями.

Ключові слова: міжнародні фінансові інституції, зовнішні запозичення, Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, бюджетна політика, зовнішній борг.

АННОТАЦИЯ

В статье представлен анализ институциональных основ кредитования Украины международными финансовыми институтами. Определены основные направления сотрудничества Украины с Международным валютным фондом, группой Всемирного банка. Исследованы позитивные и негативные последствия сотрудничества Украины с международными финансовыми институтами.

Ключевые слова: международные финансовые институты, внешние заимствования, Международный валютный фонд, Всемирный банк, бюджетная политика, внешний долг.

ANNOTATION

The article presents an analysis of the institutional framework loans Ukraine by international financial institutions. The main directions of cooperation between Ukraine and the International Monetary Fund, World Bank Group were discovered. The positive and negative consequences of Ukraine's cooperation with international financial institutions were researched.

Keywords: international financial institutions, foreign loans, International Monetary Fund, World Bank, fiscal policy, external debt.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку України характеризується значними економічними і політичними труднощами. В умовах подолання негативних наслідків світової фінансово-економічної кризи та необхідності відновлення економічного зростання співробітництво України з міжнародними фінансовими інституціями спрямовується на залучення додаткових фінансових ресурсів для реформування національної економіки, реалізацію пріоритетних інвестиційних проектів.

У сучасній системі міжнародних відносин ресурси міжнародних фінансових інституцій, за умови їх ефективного використання, є важливим джерелом ресурсного забезпечення реалізації пріоритетних проектів та завдань економічного розвитку, інструментом міжнародної інтеграції.

Інтегрування України в світовій економічній простір загалом та у європейській структурі зокрема зумовлює необхідність продовження і поглиблення співпраці з міжнародними фінансовими інституціями на ustalених принципах міжнародного права, поваги взаємних інтересів та економічної політики держав. Це потребує вироблення та реалізації такої моделі взаємовідносин з міжнародними фінансовими інституціями, яка б відповідала принципам не тільки політики та вимог останніх, але й інтересам нашої держави.

Ключовим завданням для України щодо поглиблення взаємовідносин з міжнародними фінансовими інституціями є забезпечення відповідно до світових стандартів та критеріїв оптимальних параметрів відкритості вітчизняної економіки, дотримання яких повинно сприяти економічній безпеці держави, забезпечувати поєднання внутрішньої та зовнішньої економічної політики. Ця робота не повинна перешкоджати інтегруванню України у світовий економічний простір, поглибленню її співпраці з іншими державами. Але тісні взаємовідносини з міжнародними фінансовими інституціями не повинні мати негативний вплив на бюджетну політику України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у вивчення теоретичних та практичних проблем співробітництва України з міжнародними фінансовими інституціями належить таким відомим зарубіжним та вітчизняним вченим, як Я. Базиліук, Н. Борідько, З. Варналій, О. Іваницька, В. Колосова, І. Лютий, І. Чугунова та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість публікацій про співробітництво України з міжнародними фінансовими інституціями, на наш погляд, недостатньо висвітлена проблема узгодження бюджетної політики України з вимогами фінансових організацій.

Мета статті полягає у аналізі впливу вимог фінансових інституцій на бюджетну політику України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Світова фінансова криза ще раз продемонструвала важливість бюджетної політики, яка є стрижнем всієї економічної політики держави. Отже, у сучасних умовах забезпечення узгодження бюджетної політики України та усіх її складових з вимогами міжнародних фінансових інституцій набуває першочергового значення. Це повинно сприяти задоволенню економічних інтересів як України, так й міжнародних фінансових інституцій.

В Україні термін «бюджетна політика» законодавчо визначається ст. 10 Господарського кодексу України, згідно з якою це політика, яка спрямована на оптимізацію та раціоналізацію формування доходів і використання державних фінансових ресурсів, підвищення ефективності державних інвестицій у народне господарство, узгодження загальнодержавних і місцевих інтересів у сфері міжбюджетних відносин, регулювання державного боргу та забезпечення соціальної справедливості при перерозподілі національного доходу [1, с. 144]. Стаття 33 Бюджетного кодексу України визначає основні напрями бюджетної політики на наступний бюджетний період. У ній розписується порядок формування бюджетної політики, її затвердження, цілі і складові, що визначають бюджетний процес у цілому [2].

Загальною метою бюджетної політики є поєднання економічних та політичних інтересів усіх агентів ринкових відносин. У тому числі це стосується фінансових інституцій, з якими Україна має фінансові відносини. Це є однією з причин суперечності бюджетної політики, яка полягає в тому, що через бюджетний механізм здійснюється перерозподіл ВВП, доходів громадян, міжнародних кредитів, а будь-який перерозподіл породжує суперечності між економічними інтересами окремих агентів.

Міжнародні фінансові інституції – це всесвітні та регіональні інститути, створені на основі міждержавних угод з метою регулювання міжнародних валютно-кредитних і фінансових відносин. Їх основними завданнями є:

- об'єднання зусиль країн світу для стабілізації міжнародної валютно-фінансової сфери;
- аналіз та вирішення найбільш важливих проблем світової економіки;
- спільна розробка стратегії світової валютно-кредитної і фінансової політики, координація її проведення;
- забезпечення стабілізації національних валют;
- усунення торговельних бар'єрів і сприяння активній економічній співпраці між державами;
- фінансова підтримка міжнародних, регіональних та національних програм технологічного і соціально-економічного розвитку.

До світових міжнародних фінансових інституцій належать Міжнародний валютний фонд (МВФ), група Світового банку та Банк між-

народних розрахунків. Відповідно до відомостей Єдиного державного реєстру Міжнародних організацій, членом яких є Україна, станом на початок 2013 р. Україна була членом 75 міжнародних організацій [3].

Співробітництво України з міжнародними фінансовими організаціями розпочалося у червні 1992 р., з прийняттям Закону України № 2402-ХІІ «Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій» [4].

Згідно з Указом Президента України від 14 липня 1992 р. № 379/92 «Про членство України в Європейському банку реконструкції та розвитку», Україна стала членом і цієї міжнародної фінансової організації [5].

Розглянемо основні міжнародні фінансові інституції, з якими Україна взаємодіє, та наслідки цих взаємовідносин для національної бюджетної політики.

Міжнародний валютний фонд є провідним світовим фінансовим інститутом, який має статус спеціалізованої установи ООН [6].

Діяльність МВФ охоплює три основні напрями:

- кредитування з метою надання фінансової допомоги країнам, в яких утворилось від'ємне сальдо платіжного балансу;
- регулювання міжнародних валютних відносин;
- постійний нагляд за станом світової економіки.

Україна є членом МВФ з 3 вересня 1992 р. З початку МВФ надавав консультації та технічну допомогу щодо створення власної грошово-кредитної системи. А вже з 1994 р. Україна з МВФ реалізує спільні програми економічного розвитку [7].

У співробітництві України з МВФ в межах кредитних програм можна виділити наступні етапи.

Перший етап (1994–1995 рр.). У цей період Україні було надано фінансову допомогу у вигляді системної трансформаційної позики на суму 498,7 млн. СПЗ (763,1 млн. дол. США) для підтримки платіжного балансу України.

Другий етап (1995–1998 рр.). Україна отримала від МВФ кредити на загальну суму 1318,2 млн. СПЗ (1 935 млн. дол. США.) за трьома річними програми «Стенд-бай». Головною метою цих кредитів була підтримка курсу національної валюти і фінансування дефіциту платіжного балансу України.

Третій етап (1998–2002 рр.). Впровадження Програми розширеного фінансування, яка передбачає надання Україні кредити на загальну суму 2,6 млрд. дол. США У рамках Програми Україна отримала 1,193,0 млн. СПЗ (1,591,0 млн. дол. США.), які були спрямовані на поповнення валютних резервів Національного банку України.

Четвертий етап (2002–2008 рр.). Наприкінці 2002 р. Кабінет Міністрів України серед прийнятних форм подальшого співробітництва України з МВФ на безкредитній основі обрав програму «попереджувальний стенд-бай» з метою здійснення переходу до добре функціонуючої ринкової економіки із ефективною системою соціального захисту, підтримання енергійних темпів економічного зростання та утримання макроекономічної стабільності. Укладення угоди між Україною та МВФ строком на 12 місяців фактично надавало можливість отримати від МВФ зарезервованій кредит у сумі, еквівалентній 411,6 млн. СПЗ (30% квоти України), у випадку погіршення ситуації з платіжним балансом або валютними резервами країни.

Проте в більшості транші пішли на те, щоб підтримати вітчизняні комерційні банки, а не в реальний сектор економіки. Наслідки такого витрачання траншів призвели до того, що валовий зовнішній борг виріс, зате зовнішній борг комерційних банків зменшився. Ці засоби спасли Україну від дефолту і багато банків від банкрутства [8]. Однак зазначимо, що «рятування» банківського сектора практично нічого не дало реальному сектору економіки.

П'ятий етап (2008–2013 рр.). У зв'язку із несприятливою ситуацією на світових фінансових ринках, втратою взаємної довіри фінансових інститутів по всьому світу, виникненням стурбованості стосовно ризиків розповсюдження недовіри з країн-партнерів, а також невизначеність перспектив світової економіки Україна постала перед необхідністю отримати допомогу з боку Міжнародного валютного фонду. Графік вибірки коштів Україною був розрахований на два роки із загальним обсягом фінансування в 802% від квоти України в МВФ, або 11 млрд. СПЗ (приблизно 16,4 млрд. дол. США). Після погодження параметрів програми 3 млрд. СПЗ були в терміновому порядку зараховані до золотовалютних резервів Національного банку України. В рамках цієї програми «Стенд-бай» Україна отримала три транші загальним обсягом 7 млрд. СПЗ (10,6 млрд. дол. США). Частина другого траншу у розмірі 1,5 млрд. доларів США та третій транш у повному обсязі були спрямовані безпосередньо до Державного бюджету України. Загалом в рамках співробітництва з МВФ протягом 2008–2013 рр. Україна отримала 9 250 млн. СПЗ (еквівалент 14 430 млн. дол. США).

На цьому етапі гроші виділялися під умови проведення економічних реформ, зокрема, пенсійної, грошово-кредитної та бюджетно-фінансової. Частина коштів була витрачена на поповнення валютних резервів НБУ, а інша частина – на проведення реформ, зокрема [9]:

- підвищено ціни на газ для населення;
- прийнято новий Податковий кодекс;
- проведено зміни в Пенсійному законодавстві (збільшення пенсійного віку).

Шостий етап (з 2014 р.). Ухвалена програма на отримання кредиту у розмірі 17,01 млрд. дол. США впродовж наступних двох років. У травні 2014 р. був виділений перший транш у розмірі 3,19 млрд. дол. США. Але у 2015 р. ця програма була припинена, а впроваджена нова, яка передбачає механізм розширеного фінансування і буде розрахована на чотири роки. У березні 2015 р. Україна отримала перший транш у розмірі 5 млрд. дол. США.

За 2012–2013 рр. Україна повернула 5,6 млрд. СПЗ. У 2014 р. повинна повернути МВФ 2,42 млрд. СПЗ (\$ 3,7 млрд.), в 2015 р. – 977 млн. СПЗ (близько \$ 1,5 млрд). На цьому розрахунки мають завершитися [10].

На нашу думку, позитивними наслідками кредитів МВФ можна вважати створення достатніх валютних резервів для повернення кредитів із відсотками. Але важливо, щоб при цьому країна зберегла самостійність у визначенні експортної спеціалізації, реалізації макроекономічної політики і не перетворилася на «залежну підсистему». Також в ідеальному випадку можна очікувати позитивні наслідки в довгостроковій перспективі у формі підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки.

Отже, у взаємовідносинах з МВФ уряд повинен забезпечувати:

- поглиблення структурних реформ;
- дерегуляцію підприємницької діяльності;
- поліпшення якості бюджетного процесу, забезпечення збалансованості державних фінансів з урахуванням податкової реформи та реформи міжбюджетних відносин;
- зменшення обсягів негрошових видів розрахунків та подолання корупції;
- активізацію реформи фінансового і банківського секторів та подальший їх розвиток на якісно новому рівні.

Другою за значенням у системі міжнародних фінансових інституцій є група Світового банку, яка включає до свого складу Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР), Міжнародну асоціацію розвитку (МАР), Міжнародну фінансову корпорацію (МФК) та багатостороннє агентство з гарантування інвестицій (БАГІ) і спеціалізовану структуру – Міжнародний центр з урегулювання інвестиційних конфліктів (МЦУІК).

Основою групи є МБРР, учасниками якого можуть бути тільки країни – члени МВФ. Членом МБРР Україна стала 3 вересня 1992 р. відповідно до Закону України «Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій» [4]. З цього моменту Україна стала 167-м членом Банку та розпочала співпрацю з ним для забезпечення успішного впровадження реформ у державі.

Пріоритетні напрямки співробітництва МБРР з Україною містяться у відповідних Стратегіях

допомоги групи Світового банку Україні – середньострокових програмах, що визначають обсяг, структуру, загальні принципи діяльності цієї організації в Україні, та затверджуються Радою директорів Світового банку.

Остання Стратегія партнерства з Україною на період 2012–2016 рр. була ухвалена 16 лютого 2012 р. Радою виконавчих директорів Світового банку. Стратегія передбачає програму інвестиційного кредитування на рівні 500 млн. дол. США щорічно. Очікується, що Міжнародна фінансова корпорація (IFC) з власних джерел надаватиме кредити в сумі до 400 млн. дол. США на рік [11]. Стратегією також передбачено аналітичні, консультаційні послуги та технічна допомога.

Допомога Групи Світового банку сконцентрована зараз на двох напрямках:

1. Поліпшення державних послуг та системи державних фінансів.

Зусилля Банку спрямовані на виправлення ситуації у трьох основних сферах:

- відповідальне і збалансоване фіскальне управління;
- ефективне надання послуг у секторах охорони здоров'я і освіти та підвищення адресності державних видатків на соціальну допомогу;
- надання комунальних послуг (водопостачання, теплопостачання).

2. Поліпшення бізнес-клімату, яке розблокує економічний потенціал України.

Нова стратегія сфокусована на:

- поліпшенні бізнес-клімату як для вітчизняних, так і закордонних інвесторів;
- поліпшенні інфраструктури, що дасть змогу зменшити вартість ведення підприємницької діяльності;
- формуванні відповідної стратегічної політики розвитку сільськогосподарського сектора і залученні до нього приватних інвестицій, що дасть Україні змогу скористатися вигодами від значного міжнародного попиту на харчові та сільськогосподарські продукти.

Стосовно першого напрямку Світовий банк у тісній співпраці із МВФ спільно працює з НБУ над підготовкою до кризи і програмою управління нею, що включає в себе проведення зовнішніх аудитів 35 найбільших банків, які, як

очікується, будуть завершені до кінця вересня 2015 р. (аналізи найбільших 15 банків були вже завершені до кінця липня 2014 р.). Потім по мірі необхідності НБУ буде вимагати від банків підготовки планів рекапіталізації та реструктуризації. У контексті програм Світового банку та МВФ уряд прийняв критерії використання державних коштів для підтримки недокапіталізованих системно важливих банків, якщо це необхідно [12].

Стосовно другого напрямку, Україна зробила низку успішних кроків, спрямованих на поліпшення сприятливого середовища для зростання приватного бізнесу та інвестицій, але багато чого ще належить зробити. В минулому році було відзначено прогрес за показниками рейтингу з легкості ведення бізнесу (Doing Business). Зокрема, в одержанні дозволів на будівництво, скороченні необхідних кроків для відкриття бізнесу, а також впорядкуванні процедури передачі майна (покращення позиції України у рейтингу легкості ведення бізнесу зі 140-го місця у 2013 р. до 112-го у 2014 р.), але ці поліпшення являють собою лише невелику частину у набагато ширшому контексті.

Враховуючи ризики для реалізації програми та уроки попередньої Стратегії, Світовий банк пропонує калібрований підхід до фінансової допомоги (табл. 1).

Обсяги фінансування і спектр інструментів збільшуватимуться у разі прискорення реформ та поліпшення урядування. Водночас обсяг кредитного фінансування залишатиметься помірним, якщо реалізація реформ загальмується. Така стратегія каліброваної допомоги залишає простір для перегляду в майбутньому сум кредитування у бік їхнього збільшення шляхом включення до Стратегії позик на підтримку політики розвитку, які сприятимуть реалізації заходів реформ.

За всі роки співробітництва Україна отримала від Світового банку ресурсів на суму близько 4,3 млрд. дол. США (на сьогодні використано та зарезервовано коштів на суму близько 4,5 млрд. дол. США) для реалізації 50 кредитних проектів [12].

Зараз Україна мала отримати від Світового банку за однією програмою 800 млн., за дру-

Таблиця 1

Індикативна кредитна програма МБРР

Рік	Поліпшення державних послуг і державних фінансів	Млн. дол. США	Підвищення ефективності політики і конкурентоспроможності економіки	Млн. дол. США
2012			Додаткове фінансування Другого проекту розвитку експорту (факт.)	150
2013	Додаткове фінансування Проекту розвитку системи державної статистики	10	Другий проект покращення автошляхів та безпеки руху	450
2014	Програма соціальної допомоги	100-200	Проект централізованого теплопостачання / Проект підвищення ефективності і модернізації газового сектора	200-300
	Другий проект розвитку міської інфраструктури	200	Другий проект з передачі електроенергії	200

гою – 500 млн. доларів. Але надходження цих коштів затримуватиметься, бо Верховна Рада не прийняла двох законопроектів – № 2029 і № 2966.

Законопроект «Про внесення змін до деяких законів України у сфері комунальних послуг» (№ 2029) передбачає повну відмову від дотування з бюджету тарифів на житлово-комунальні послуги.

Проектом закону № 2966 пропонується визначити порядок формування, правовий статус та організацію діяльності Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики і комунальних послуг, межі її компетенції і повноваження.

Банк міжнародних розрахунків є першою в історії міжнародною фінансовою інституцією. Він був створений у 1930 р. Основне завдання банку полягає у налагодженні співробітництва між центральними банками провідних країн світу та здійснення розрахунків між ними. Банк забезпечує також здійснення розрахунків між країнами, що входять до європейської валютної системи. Він виконує депозитно-кредитні функції, здійснює валютні операції та операції на фондовому ринку.

На сьогодні Україна не є учасником БМР. Але Національний банк України розглядає можливість щодо організації співробітництва з БМР, адже Банк міжнародних розрахунків є великою світовою організацією, яка сприяє міжнародному валютно-кредитному співробітництву, є банком центральних банків. У 2014 р. прийнято рішення «Про намір щодо вступу Національного банку України до складу акціонерів Банку міжнародних розрахунків у Базелі» [13].

Загалом можна відмітити, що велику долю в сукупному державному борзі займають позики, отримані Україною від міжнародних фінансових організацій, чий кредити, отримані з додатковими зовнішніми вимогами, в основному – з економічним, адміністративним, політичним і т. п. підтекстом, що порушує незалежність України.

Так, у 2010 та 2011 рр. була значна заборгованість перед МВФ, що було пов'язано з отриманням чергового кредитного траншу, надання якого передували ряд умов економічного, політичного характеру, зокрема: обмеження розміру дефіциту бюджету; підвищення для населення тарифів на газ; утримання рівня інфляції у визначених межах та ін.

За таких обставин МВФ значною мірою може контролювати перебіг соціально-економічних процесів в країні, що недопустимо з позиції забезпечення державного суверенітету.

У таблиці 2 можна побачити, що заборгованість перед Міжнародним валютним фондом є найбільшою і становить 45,7% заборгованості за позиками, наданими міжнародними фінансовими інституціями. Хоч запозичення в міжнародних фінансових організаціях, як правило, дозволяє скористатися найбільш пільговими умовами кредитування і м'якою позицією щодо реструктуризації зобов'язань, але це пов'язано зі значним комплексом додаткових умов, які не завжди відповідні поточній бюджетній політиці.

На нашу думку, головний ризик зростання заборгованості полягає не в її розмірі, а в нерозумному витрачанні залучених коштів. Кредити є лише засобом досягнення економічного добробуту людей і не повинні бути самоціллю. Для вдосконалення функціонування системи державної позики необхідно гарантувати довіру інвесторів, визначати обсяги залучень державою коштів, з огляду на реальні можливості їх повернення, запозичені кошти використовувати в інвестиційних цілях, дотримуватися тенденції збільшення строків обігу облігацій та зменшення їх дохідності.

Висновки. Варто зазначити, що співробітництво України з міжнародними фінансовими інституціями має як позитивні, так і негативні наслідки. Серед позитивних наслідків слід виділити:

- створення достатніх валютних резервів для повернення кредитів;
- підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки;
- підвищення кредитного рейтингу країни на світовому фінансовому ринку;
- сприяння удосконаленню грошово-кредитної системи держави.

Серед негативних наслідків слід виділити:

- формування фінансової залежності країни від зовнішніх ресурсів;
- нарощення зовнішнього боргу держави;
- формування «споживацького» типу економіки;
- перетворення проблеми обслуговування боргу в проблему запозичення;
- здешевлення національної грошової одиниці;

Таблиця 2

Динаміка державного боргу перед міжнародними інституціями у 2011–2013 рр., млн. грн.

Роки, організація	2011	Питома вага, %	2012	Питома вага, %	2013	Питома вага, %
Європейський банк реконструкції та розвитку	2637,95	3,2%	3552,99	4,2%	4766,65	7,7%
Європейський інвестиційний банк	1564,82	1,9%	2059,61	2,4%	4283,13	6,9%
Міжнародний валютний фонд	54624,07	65,8%	54647,11	64,8%	28314,32	45,7%
Світовий банк	24231,87	29,2%	24084,69	28,6%	24539,55	39,7%
Всього	83058,71	100,0%	84344,40	100%	61903,65	100%

- зuboжіння населення в довгостроковій перспективі через підвищення тарифів на газ та опалення, замороження соціальних виплат та ін.

Таким чином, основним завданням уряду України повинно бути не нарощування співробітництва з фінансовими інституціями, а перебудова бюджетної політики, насамперед розумне витрачання залучених коштів на розвиток реального сектору економіки.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 1798-XII // ВВР. – 2003. – № 18–22. – С. 144.
2. Бюджетний кодекс України: Закон України від 21.06.2001 р. № 2542-III // ВВР. – 2001. – № 37–38. – С. 189.
3. Борідько Н. Міжнародні фінансові організації та їх вплив на інвестиційний простір України / Н. Борідько, Н. Криворучко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bdpu.org/scientific_published/conf021009/articles/Section_3/Boridko.pdf
4. Закон України «Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 33. – С. 474.
5. Указ Президента України «Про членство України в Європейському банку реконструкції та розвитку» від 14 липня 1992 р. № 379/92 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/379/92>.
6. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.imf.org>.
7. Міністерство економіки України. Досвід співробітництва України з МВФ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.kmu.gov.ua.
8. Платонов Д. Кредитная ломка: нужны ли Украине транши МВФ, чтобы спастись от голодного об морока / Д. Платонов // Аргументы и факты. – 2012. – № 36 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.aif.ua/money/есопоту/964640>.
9. Іваницька О.М. Вплив траншів МВФ на економіку України / [О.М. Іваницька, Г.Ю. Невгад, І.М. Балкова] // Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ. Серія «Економіка, право, політологія, туризм». – 2014. – № 4. – С. 14–17.
10. Базиліук Я.Б. Пріоритетні напрями підвищення результативності співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями / Я.Б. Базиліук // Фінанси України. – 2014. – № 1. – С. 54–66.
11. Стратегія партнерства з Україною на період 2012-2016 фінансових років / Міжнар. банк реконструкції та розвитку, Міжнар. фін. корпорація. – 20 січня 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2012/06/06/000386194_20120606032218/Rendered/PDF/662790UKRAINIA00CPS0full0report0UKR.pdf.
12. Партнерство Світовий банк – Україна Огляд програм в країні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/document/Ukraine-Snapshot-ukr.pdf>.
13. Рада Національного Банку України : Рішення про намір щодо вступу НБУ до складу акціонерів БМР у Базелі від 2014 р. – № 15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/vr015500-14>.